EU/Ilari Kallio
Vihreä kasvu/Kati Ruohomäki

Valtioneuvoston selvitykset koskien komission tiedonantoja: Kilpailukykykompassi (E 8/2025 vp), Puhtaan teollisuuden ohjelma (E 15/2025 vp) ja Kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelma (E 15/2025 vp)

Eduskunnan talousvaliokunnan yhteiskuuleminen 9.5.2025

EU:n komissio on julkaisut alkaneelle viisivuotiskaudelle kolme kilpailukyvyn parantamiseen liittyvää tiedonantoa: **Kilpailukykykompassi** keskittyy tavoitteiden ja politiikkatoimien esittelyyn, **Puhtaan teollisen kehityksen ohjelma** tavoittelee vähähiilistämisestä EU:n teollisuudelle vahvaa kasvutekijää. ja **Kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelma** pyrkii alentamaan energiakustannuksia Euroopassa.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK on sitoutunut kunnianhimoiseen EU:n energia-, ympäristö- ja ilmastopolitiikkaan, jota on toteutettava Euroopan kilpailukykyä, tuottavuutta ja turvallisuutta vahvistavilla keinoilla. Puhtaassa siirtymässä on merkittävää kasvupotentiaalia ja uusia vientimahdollisuuksia suomalaisille yrityksille.

EK pitää kokonaisuutena hyvänä, että kilpailukyky on EU:ssa noussut vahvasti keskiöön alkaneella viisivuotiskaudella. On kuitenkin huolehdittava, että kilpailukykyä tukevat toimet realisoituvat muun muassa lainsäädäntöjä uudistettaessa. Seuraavaksi on esitetty EK:n huomiot kustakin tiedonannosta ja Suomen kannoista.

Kilpailukykykompassi (E 8/2025 vp)

Yleiset huomiot

Komissio julkaisi tiedonannon EU:n kilpailukykykompassista 29.1.2025. Tiedonannossa listataan komission tavoitteita ja politiikkatoimia EU:n kilpailukyvyn parantamiseksi alkaneella viisivuotiskaudella, mutta yksittäisten toimenpiteiden sisältöä ei juuri avata. Tämän vuoksi EK:n alla esitetyt linjaukset voivat jatkossa muuttua, kun komission suunnitelmista saadaan enemmän tietoa.

EK jakaa Suomen kannan pääosiltaan ja toteaa, että Euroopan strategista kilpailukykyä voidaan ja tulee rakentaa panostamalla innovaatioihin, puhtaaseen siirtymään, kriisinkestävyyteen, sisämarkkinoihin ja parempaan sääntelyyn. Perusmuistioon (s. 1) viitaten tällaisilla toimenpiteillä edistetään ennustettavuutta ja suotuisaa investointiympäristöä, jotka ovat välttämättömiä Euroopan strategiselle kilpailukyvylle.

EU-rahoituksen jakamista ohjaaviksi periaatteiksi tulee ottaa eurooppalainen lisäarvo, kilpailullisuus ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen. Vaikka on

epätodennäköistä, että EU:ssa palataan lähivuosina tiukempaan valtiontuki- ja kilpailupolitiikkaan, Suomen täytyy edistää tätä tavoitetta kansallisesti suotuisten EU-rahoituksen jakoperusteiden rinnalla. Koska pienet jäsenmaat häviävät väistämättä tukikilpailussa suurille, löyhät säännöt kansallisille valtiontuille vääristävät sisämarkkinoiden toimintaa ja heikentävät monien suomalaisyritysten toimintaedellytyksiä.

Yksityiskohtaiset huomiot

Perusmuistiossa (s. 2) todetaan Suomen lähtökohdan olevan, että ”EU:n kilpailuun perustuvien rahoitusohjelmien, kuten tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman, tulee jatkossakin perustua korkeaan toiminnan laatuun, ei kiintiöihin tai aluekriteereihin (E 31/2024 vp). Investointi- ja liiketoimintaympäristön tulee olla kasvuun ja innovointiin kannustava ja ennakoiva.” EK on asiasta yhtä mieltä.

EK painottaa, että innovaatiotoiminnan tukemiseksi EU:n seuraavan monivuotisen rahoituskehyksen (MFF) tulee suunnata TKI-rahoitusta suoraan yrityksille osana uutta TKI-rahoituksen puiteohjelmaa, kuten nykyisen 9. puiteohjelman pilarissa 2 on tehty, tai muulla tavoin. Suomalainen Veturiohjelma-malli on hyvä esimerkki tavasta saada rahoitus tehokkaaseen käyttöön. EK toivoo, että myös Suomi kiinnittää erityistä huomiota yritysten TKI-rahoitusosuuteen MFF:stä neuvoteltaessa (vrt. perusmuistion s. 5).

Suomen tavoin (perusmuistion s. 3) EK yhtyy komission näkemykseen siitä, että kilpailukykyä ja innovaatioita sekä kokonaisturvallisuutta ja kriisinsietokykyä on tarkasteltava kokonaisuutena ja Euroopan kilpailukykyä voidaan parantaa edistämällä EU:n kumppanuuksia ja avaamalla uusia markkinoita kauppasopimusten kautta. Myös taloudellisen turvallisuuden suojatoimien käyttö on perusteltua, kun tälle nähdään selkeä tarve.

Komission pyrkimys parantaa Euroopan strategista kilpailukykyä ja luoda edelläkävijämarkkinoita julkisten hankintojen lainsäädäntöä tarkistamalla edellyttää erityistä tarkkuutta. EK jakaa Suomen kannan siitä, että eurooppalaisten tuotteiden suosimista koskevien kriteerien tarkoituksenmukaisuutta tulisi arvioida huolellisesti. Sama koskee julkisten hankintojen kestävyys- ja muita kriteereitä, koska EK:n näkemyksen mukaan EU-lainsäädäntö ei nykyisellään kään estä tällaisten kriteerien käyttöä julkisissa hankinnoissa.

Kilpailukykykompassissa mainitun kokonaisturvallisuuden ja varautumisen tärkeyttä ja toimenpiteitä sen edistämiseksi EU:n tasolla on käsitelty laajasti komission 19.3.2025 julkaisemassa varautumisunionistrategiassa.

EK korostaa, että yrityksillä on keskeinen rooli varautumistyössä, ja Suomi toimii tässä esimerkkinä muulle Euroopalle. Varautumista ja huoltovarmuutta tulee rakentaa ensisijaisesti yritysten ja julkisten toimijoiden vapaaehtoisen yhteistyön ja laajan tiedonvaihdon varaan. Liiallinen sääntely on omiaan johtamaan

tilanteeseen, jossa yritysten resurssit kuluvat lainsäädännössä listattujen vaatimusten seuraamiseen, eivätkä ne voi keskittyä oman toimintansa ja yhteiskunnan kannalta tärkeimpiin toimiin.

Sääntelyn yksinkertaistamisen osalta EK toteaa, että komission lainsäädäntöehdotusten on poikkeuksetta nojauduttava vaikutusarviointeihin. Osana arviointeja komission tulee lupauksensa mukaisesti tarkastella ehdotusten vaikutuksia kilpailukykyyn ja pk-yrityksiin.

EK tukee vahvasti pyrkimystä yksinkertaistaa myös voimassa olevaa EU-sääntelyä. EK huomauttaa vielä, että perusmuistiossa (s. 4) mainitusta poiketen komission tavoitteena ei ole vain raportointitaakan vaan kaiken hallinnollisen taakan vähentäminen 25 %:lla ja pk-yritysten kohdalla 35 %:lla, mitä EK pitää tervetulleena. Epäselvää on, miten komissio aikoo sovittaa yhteen hallinnollisen taakan keventämisen ja uuden sääntelyn, jota mm. kilpailukykykompassin ja puhtaan teollisen kehityksen ohjelman perusteella on luvassa runsain mitoin.

Suomen tavoin (perusmuistion s. 5) EK pitää tärkeänä panostuksia osaamisen kehittämiseen, EU:n sisäisen liikkuvuuden sujuvoittamiseen ja ulkomaisten osaajien houkutteluun. Samalla on pidettävä huoli siitä, ettei EU-sääntelyllä puututa jäsenmaiden toimivaltaan kuuluviin asioihin ja että mahdolliset lainsäädäntöehdotukset kunnioittavat työmarkkinaosapuolten sopimusvapautta ja ottavat muutoinkin huomioon pohjoismaisen työmarkkinamallin erityispiirteet.

Tulevan monivuotisen rahoituskehyksen osalta EK toteaa, että ensin tulee päättää, mihin ja miten paljon EU-rahoitusta tarvitaan, ja vasta tämän jälkeen linjata tavoista, joilla mainitut tarpeet rahoitetaan. EK tukee myös uuden kilpailukykyrahaston perustamista, joka sisältäisi myös EU-tason investointivälineen (vrt. perusmuistion s. 5). EK teki oman esityksensä investointivälineestä jo keväällä 2024. Olennaista on, että investointivälineen kautta tarjottu rahoitus olisi kilpailullista ja kohdistuisi eurooppalaista lisäarvoa tuoviin hankkeisiin.

EK näkee Suomen tavoin tärkeäksi sen, että MFF:ssä kohdennetaan EU-rahoitusta mm. saavutettavuuteen, mukaan lukien liikenneverkkoon, ja puolustusteollisuuden rahoitukseen. EK on korostanut myös tarvetta EU:n itäisten rajaalueiden kuten Itä-Suomen erityistuelle. Tukea pitäisi kohdistaa ennen kaikkea alueiden turvallisuuden, saavutettavuuden ja elinvoimaisuuden parantamiseen, ja sen tulisi olla koheesiorahoituksesta erillistä.

Teollisuuden vähähiilistymisen edistämiseen ja kilpailukyvyn parantamiseen tähtääviä toimenpiteitä tarkastellaan jäljempänä puhtaan teollisen kehityksen ohjelman ja edullisen energian toimintaohjelman alla.

Puhtaan teollisen kehityksen ohjelma (E 15/2025 vp)

Yleiset huomiot

Komissio julkaisi 26. helmikuuta tiedonannon puhtaan teollisen kehityksen ohjelmasta. Ohjelmalla pyritään komission mukaan tekemään vähähiilistämisestä EU:n teollisuudelle vahva kasvutekijä. Sen keskiössä ovat erityisesti energiavaltainen teollisuus, Cleantech-sektori ja kiertotalous. Ohjelma jakautuu kuuteen osakokonaisuuteen ja sisältää yhteensä yli 30 toimenpide-ehdotusta.

Puhtaan teollisen kehityksen ohjelma tukee lähtökohtaisesti EK:n tavoitteita. Yksittäisten toimenpide-ehdotusten sisältöä ei tiedonannossa ole kuitenkaan avattu riittävästi, joten niiden toteutukseen liittyy runsaasti kysymysmerkkejä eivätkä kaikki toimenpiteet vaikuta olevan suomalaisen ja pohjoismaisen elinkeinoelämän intressien mukaisia.

EK jakaa perusmuistiossa esitetyn Suomen kannan siitä, että puhdas siirtymä on toteutettava markkinaehtoisesti, kustannustehokkaasti ja teknologianeutraalisti luoden EU:lle selkeää kilpailuetua. Samoin on tärkeätä, että kauppapolitiikan, taloudellisen turvallisuuden toimenpiteiden, innovaatioiden ja kansainvälisten kumppanuuksien avulla vahvistetaan eurooppalaisen teollisuuden kilpailukykyä.

Yksityiskohtaiset huomiot

EK kannattaa EU:lle kunnianhimoista päästövähennystavoitetta vuoteen 2040, joka olisi vähintään linjalla vuoden 2030 tavoitteesta vuoden 2050 nettonollatavoitteeseen. Sitovia tavoitteita pitäisi olla vain päästövähennyksille, ja muiden, esimerkiksi energiatehokkuudelle tai uusiutuvalle energialle asetettavien tavoitteiden tulisi olla viitteellisiä.

EK pitää hyvänä, että komissio pyrkii yksinkertaistamaan luvitusmenettelyitä Euroopan tasolla. Kuten Suomen kannassa todetaan, eri teollisuudenalojen ja teknologioiden tasaveroisesta kohtelusta on kuitenkin pidettävä kiinni ja uuden sääntelyn tulee olla johdonmukaista aiemman sääntelyn kanssa. Julkisten hankintojen osalta viitataan edellä kilpailukykykompassin yhteydessä lausuttuun.

EK:n näkemyksen mukaan yksi keino investointien vauhdittamiseksi ovat monivuotiseen rahoituskehykseen (MFF) sisällytettävä vahvat kilpailulliset rahoitusinstrumentit. EU:n sisäistä kilpailua vääristävistä valtiontuista on kyettävä luopumaan, joten Suomen kannan tavoin EK suhtautuu erittäin kriittisesti uuden valtiontukikehyksen ehdotettuun viiden vuoden voimassaoloaikaan. IPCEI:den osalta EK pitää olennaisena prosessien hallinnollista keventämistä, joustavoittamista ja parempaa läpinäkyvyyttä. Hankkeiden tulisi perustua excellence-periaatteelle ja lisätä osallistuvien yritysten moninaisuutta.

EK kannattaa komission tavoitetta tehdä EU:sta kiertotalouden johtava alue vuoteen 2030 mennessä. EK kiinnittää huomiota siihen, että puhtaan teollisen kehityksen ohjelmassa kiertotaloutta käsitellään suppeasti vain jätteiden ja uusioraaka-aineiden kautta sivuuttaen esimerkiksi innovatiiviset liiketoimintamallit kaupan, palveluiden ja digitalisaation alalla. Suomen kanta pitkän aikavälin kiertotalousvision laatimisesta ottaa nämä ohjelman puutteet huomioon.

EK tukee Suomen kannan mukaisesti voimassa olevan lainsäädännön tehokkaampaa täytäntöönpanoa ja EU:n laajuista yhteistyötä EU:n ulkopuolelta tulevien tuotteiden ympäristö- ja tuoteturvallisuusongelmiin puuttumiseksi. EU:n ulkopuolella toimivat yritykset on saatava noudattamaan EU-lainsäädännön vaatimuksia suomalaisten ja eurooppalaisten yritysten tavoin.

Kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelma (E 15/2025 vp)

Komissio julkaisi kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelman 26.2 yhdessä puhtaan teollisen kehityksen ohjelmansa kanssa. Toimintasuunnitelmalla halutaan parantaa kohtuuhintaisen puhtaan energian saatavuutta ja tuoda energian hintatasoa alemmaksi. EU-laajuista rahoitusta lisätään investointien käynnistämiseksi. Toimintasuunnitelma on jaettu neljään osaan, jotka ovat energiakustannusten alentaminen, energiaunionin valmiiksi saattaminen, investointien houkutteleminen ja kriiseihin varautuminen. Jokaisessa osassa on useampia toimenpide-ehdotuksia, jotka on osin aikataulutettu vuosille 2025 ja 2026.

On myönteistä, että komissio painottaa teknologianeutraalisuutta, markkinaehtoisuutta, sähköistämisen merkitystä sekä tarvetta yhdistää energiamarkkinoita entisestään. Esimerkiksi sähköistämisaste halutaan nostaa nykyisestä 21 prosentista 32 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Energian hinnan alentamiseksi komissio pyrkii nopeuttamaan luvitusta (lakiehdotus loppuvuonna), alentamaan energiaverotusta, vahvistamaan energiaverkkoja ja lisäämään kysyntäjoustoa.

EK pitää Suomen kantoja muutoin hyvinä ja kannatettavina, mutta energiaverotuksen alentamiseen voisi Suomen kanta olla positiivisempi. Esimerkiksi palveluyritysten sähkövero tulisi laskea asteittain kohti EU:n sallimaa vähimmäistasoa, ja luopua olevien datakeskusten ja kaivosten sähköveron korotuksesta 44-kertaiseksi (HE-luonnos korkeampaan sähköveroluokkaan siirrosta).